

I. Módszertan - Korrupciós bűncselekmények nyomozása

1.: Röviden a nyomozási módszertanról

A kriminálmetodika a kriminalisztikának a nyílt nyomozási módszertanával foglalkozó ága, amely integrálva a különféle ügytípusok feldolgozásához szükséges elméleti ismereteket és gyakorlati tapasztalatokat, tudományosan megalapozott elveket dolgoz ki az egyedi ügyek hatékony megoldása – felderítése, bizonyítása, vizsgálata, illetőleg megelőzése – érdekében.¹

a. a metodikai tételek általános felépítése:

- a cselekmény, esemény fogalma
- az eljárás célja és a bizonyítás tárgya
- hatáskör és illetékesség kérdése
- az elkövetés/ megvalósulás jellemzői
- elkövetők, szereplők köre és jellemezői
- a tudósra jutás módjai
- az elsődleges, halaszthatatlan nyomozati cselekmények
- a nyomozás tervezése, szervezése
- a felderítés és a bizonyítás speciális vonásai
- megelőzés lehetőségei

A bizonyítás tárgyához² általában a büntető anyagi- és eljárásjogi, valamint más jogágak szempontjából releváns tények, körülmények, a büntetőjogi felelősséget megalapozó -súlyosító- és a terheltet mentő -enyhítő- körülmények tartoznak. A bizonyítás tárgyának meghatározása mindig az adott ügghöz, a történeti tényálláshoz igazodik. A büntetőeljárás törvény a kiemelt jelentőségű ügyek³ között tárgyal (mások mellett) egyes közélet tisztasága elleni, korrupciós bűncselekményeket, ha azok elkövetésével az ott meghatározott személyi kör gyanúsítható megalapozottan. Erre, mint eljárásjogilag jelentős körülményre, célszerű figyelmet fordítani.

Kriminalisztikai szempontból a bizonyítás tárgyát a **kriminalisztika 7+1 alapkérdése** határozza meg. A büntetőjogi és a kriminalisztikai ismeretek szoros összefüggése az alapkérdéseken keresztül világosan látható. Rövid, példálózó jellegű magyarázat mellett nézzük át ezeket.

¹ Dr. Nagy József: A kriminálmetodika általános kérdései Kriminalisztikai Jegyzetek és Tanulmányok RTF Kriminalisztikai Tanszék Bp. 2007. 7.o.

² Nagy 2007 im.: 14-34.o. lásd még A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. tv. 75.§. (a továbbiakban:Be.)

³ Be. 554/A.§- 554/N§.

b. a kriminalisztikai alapkérdések

- mi történt?

Tisztázni kell, hogy a megtörtént esemény, cselekmény jogszabályba ütközik-e, és ha igen, az eljárás lefolytatása mely szerv hatáskörébe tartozik, milyen eljárási szabályok között fog lezajlani. Kiderül, szükség van-e halasztást nem tűró nyomozati cselekményekre, intézkedésekre.

- hol?

Az elkövetés helye meghatározza az illetékességet, (kiemelt, illetve helyszíni szemleköteles bűncselekmények esetén különösen fontos az elkövetés helyének vizsgálata), valamint minősítő körülményként is értékelhető.

- mikor?

Lényeges, hogy a bűncselekmény elkövetése és a tudomásra jutás között mennyi idő telt el, milyen intézkedéseket tehetünk az időmúlásból adódó hátrány csökkentésére, alibiellenőrzés, illetve elévülés szempontjából szintén jelentősége van.

- hogyan?

Elkövetés módja szintén lehet minősítő körülmény, de hozzájárulhat az elkövetői kör szűkítéséhez is (pl.: speciális eszköz használata).

- miért?

Motívum feltárása minden ügyben rendkívül fontos. Esetünkben természetesen legtöbbször az anyagi haszonszerzés motiválja az elkövetőt, akár közvetlenül, akár közvetve; információkhoz jutva, személyes kapcsolatok hasznát élvezve.

- ki követte el?

Elkövető kilétének megállapítása az eljárás egyik legfontosabb kérdése. Az elkövetővel kapcsolatban állhat fenn olyan ok, amely miatt tényállásszerű magatartás mellett sem vonható büntetőjogi felelősségre (akadályok).

- mit követett el?

Személyi és tárgyi oldal összekapcsolása. Az ügyben szereplő személyek közül ki milyen magatartást tanúsított, ezért őt milyen szintű felelősség terheli (pl.: mi az adott bűncselekmény büntetési tétele, kötelező-e védő részvétele az eljárásban).

- sorozatba illeszthető-e?

Vannak olyan bűncselekménytípusok (pl.: vagyon elleni bűncselekmények), amelyeknél az elkövető „életvitelszerűen” ezen bűncselekményekből tartja el magát. A sorozatba illeszthetőségnek a korrupciós bűncselekmények esetén is jelentősége van. A többszöri elkövetés természetesen büntetőjogilag is értékelésre kerül.

A korrupciós jellegű bűncselekmények gyűjtőfogalma alatt az alábbi Büntető Törvénykönyvbeli tényállásokat értjük:

- vesztegetés
- vesztegetés feljelentésének elmulasztása
- befolyással üzérkedés
- befolyás vásárlása⁴

A tényállásokkal kapcsolatos büntetőjogi ismereteket tudottnak veszem, a tényállások büntetőjogi elemzésével részletesen nem kívánok foglalkozni. A nyomozásokat alapvetően befolyásoló tényezőként értékelhető a magas látencia, a korrupciós folyamatban érintett felek között meglévő érdekezésszerűség, a klasszikus értelemben vett sértett hiánya, illetve az, hogy az esetek többségében nem állnak rendelkezésre kézzelfogható tárgyi bizonyítási eszközök. A metodikai tételek általános felépítéséhez igazodva a mutatjuk be a vesztegetés nyomozásának kriminálmetodikáját, nem érintve szükségszerűen minden elemet.

	Mit tudunk?	Honnan tudjuk?	Mit nem tudunk?	Honnan lehet megtudni?
Mi történt?				
Hol?				
Mikor?				
Miért?				
Hogyan?				
Ki-kivel?				
Mivel?				
Sorozat				

1. ábra

A tudomásunkra jutott információkat az alábbi táblázat segítségével összegezhethetjük, a megválaszolandó kérdéseket - egyben végrehajtandó feladatokat – könnyen áttekinthetjük.

⁴ Korrupciós jellegű bűncselekményekhez sorolhatjuk a Btk. XV. Fejezet VIII. címében megfogalmazott nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekményeket, a hivatali visszaélést is. Utóbbit sikertelen bizonyítás esetén maradvány-bűncselekményként állapíthatjuk meg. Ide tartozhatnak az uniós forrásokkal való visszaélések is.

II. A vesztegetés nyomozása

II.1. A cselekmény /esemény fogalma

Nincs önálló metodikai fogalom, a különös részi törvényi tényállások szövegéből kiindulva történik a bizonyítás tárgyának meghatározása. A könnyebb eligazodás érdekében azonban néhány dolgot érdemes figyelembe venni:

Vesztegetés tényállása	Alany	Formája	Korlátlan enyhítés/mellőzés lehetősége mikor állhat fenn?
250.§.	speciális	Hivatali passzív	250.§. (1) (2.)
251.§.	speciális	Gazdasági passzív (vétség)	251.§. (1)
252.§.	speciális	Gazdasági passzív (büntett)	252.§. (1.)
253.§.	Speciális	Hivatali aktív	253.§.
254.§.	speciális	Gazdasági aktív	254.§.
255§.	speciális	Igazságszolgáltatással kapcsolatban elkövetett	255.§.(1.) 255.§. (2.)

II.2. A bizonyítás tárgya

a. alany:

a hivatali vesztegetés alanya –elkövetője– értelemszerűen csak hivatalos személy lehet. A hivatalos személyek körét a Btk. 137.§. 1 pontja adja meg. Gazdasági vesztegetést⁵ csak olyan személyek követhetnek el, akik a tényállásban megfogalmazott viszonyban állnak a költségvetési szervvel, gazdálkodó, vagy társadalmi szervezettel. Az

⁵ Bővebben: dr.Lóczy Zsolt: Egyes korrupció bűncselekmények nyomozása Kriminálisztikai Jegyzetek és Tanulmányok Sorozat RTF. Budapest, 2009.

igazságszolgáltatással összefüggésben elkövetett vesztegetés szintén „speciális” alanyiságot kíván meg, hiszen az eljárásban résztvevő személy követheti el.

b. előny mibenléte

minden olyan dolog előnynek minősülhet, amely az előnyben részesülő személy helyzetét a korábbiakhoz képest pozitívan befolyásolja, illetve valamilyen egyéni érdek előmozdítására, személyes szükséglet kielégítésére alkalmas. Lehet vagyoni jellegű; készpénz, értéktárgy, vagy személyes jellegű; előléptetés, kapcsolati tőke kiaknázása, információcsere.

c. előny jogtalansága

jogszabály az előny nyújtását nem teszi lehetővé, nem engedi („rendes” működés körében az nem illeti meg a felet).

d. elkövetési magatartás

- aktív vesztegető: jogtalan előny adása/ígérése (felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség nem teljesítése 253.§.)

- passzív vesztegető: jogtalan előny kérése, előnynek vagy ígéretének elfogadása, előny kérőjével vagy elfogadójával egyetértés.

e. minősítő körülmény megléte

A tényállás számos minősítő körülményt tartalmaz. Ezek részletes ismertetésétől eltekintek. Álláspontom szerint a hivatali kötelesség megszegése, a hatáskör túllépése, vagy a hivatali helyzettel egyébként visszaélés a hivatali passzív vesztegetés elkövetésének szinte „szükségszerű” velejárói.

f. szándék, célzat

az elkövetési magatartás kifejtésének mi volt a motívuma, illetve az előny adása, elfogadása a (speciális) alany feladatával összefüggésben van-e?

g. lehetőség van-e a büntetés korlátlan enyhítésére/mellőzésére?

Megjegyzem, hogy a korábbi törvényi szabályozás (automatikus) büntethetőséget megszüntető okot tartalmazott a 255/A.§-ban. Így a törvényi feltételek fennállása estén mind az aktív, mind a passzív vesztegető mentesült a felelősségrevonás alól, és tanúkénti kihallgatásukra is mód nyílt. A hatályos szabályozás csak mint a büntetés korlátlan enyhítésének, illetve - különös méltánylást érdemlő esetben- mellőzésének lehetőségét tartalmazza.

h. mik voltak az elkövetést elsegítő okok, körülmények?

Vizsgálni kell a belső ellenőrzés rendszerét, gyakoriságát, történt-e mulasztás ezzel kapcsolatban, terhel-e ezért valakit személyes felelősség, illetve a felettes szervek hogyan hajtották végre a felügyeleti-ellenőrzési feladataikat.

II.3. Hatáskör – illetékesség

Kizárólag az ügyészség végzi a nyomozást a következő bűncselekmények miatt:

„...b) a bíró, az ügyész, a bírósági és ügyészségi titkár, fogalmazó és ügyintéző, az ügyészségi nyomozó, az önálló és a megyei bírósági végrehajtó és végrehajtó-helyettes, a közjegyző és a közjegyzőhelyettes, a rendőrség és az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagja ellen elkövetett emberölés, hivatalos személy ellen elkövetett emberrablás, hivatalos személy elleni erőszak, hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt elkövetett rablás [Btk. 166. § (2) bekezdés e) pont, Btk. 175/A. § (2) bekezdés c) pont, Btk. 229. §, Btk. 321. § (3) bekezdés d) pont, (4) bekezdés c)-d) pont, Btk. 321. § (5) bekezdés b) pont],

c) a rendőrség hivatásos állományú tagjának kivételével a b) pontban felsoroltak által elkövetett bármilyen bűncselekmény, valamint az ülnöknek az igazságszolgáltatással összefüggésben elkövetett bűncselekménye.

d) a b) pontban felsoroltak vonatkozásában elkövetett vesztegetés [Btk. 253. § (1)-(2) bek.], a vezető beosztású vagy a fontosabb ügyekben intézkedésre hivatott más hivatalos személy által elkövetett vesztegetés [Btk. 250. § (2) bek. a) pont és (3) bek. második tétele], a vesztegetésnek a Btk. 255. §-a szerinti alakzata, a vesztegetés feljelentésének elmulasztása (Btk. 255/B. §) és a befolyással üzérkedés [Btk. 256. § (1) és (2) bek.].

e) a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja által elkövetett, nem katonai büntetőeljárásra tartozó bűncselekmény, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja, továbbá a pénzügyi nyomozó által elkövetett bármilyen bűncselekmény,..."⁶

Az nem kizárólagos ügyészi hatáskörbe tartozó eljárások lefolytatása a 3/2008. (I.16.) IRM rendelet alapján a megyei rendőr-főkapitányságok, illetve a Nemzeti Nyomozóiroda feladata. Ugyanakkor a hatáskör hiánya nem mentesít a halaszthatatlan nyomozati cselekmények, azonnali intézkedések elvégzésének kötelezettsége alól!

II.4. Tudomásrajutás módjai

a. magánszemélyektől érkező feljelentés – bejelentés:

- eredménytelen felhívás esetén
- „sértett félként” (engem kihagytak...)
- kívülálló személy
- hivatali felettes feljelentése

b. hatósági észlelés:

- más bűncselekmény nyomozása során tudomásunkra jutott információk alapján
- titkos információgyűjtés/titkos adatszerzés során tudomásunkra jutott információk alapján

c. társszervek eljárása, értesítése

- NAV

d. ellenőrző szervek tevékenysége kapcsán

6 :Be. 29.§.

- PSZÁF
- KEHI
- NFÜ

e. A hatóság előtt személyesen megjelent feljelentővel/bejelentővel az alábbi kérdéseket célszerű tisztázni:

- a feljelentő/bejelentő milyen minőségében hozta tudomásunkra a bűncselekményt? (gazdasági társaság tagja, felügyeleti szerv tagja, ügyfél)
- mi motiválta a feljelentés/bejelentés megtételben (a környezetében valaki „lebukott”, tartott egy esetleges ellenőrzéstől, erkölcsi ok stb.)
- értesüléseit honnan szerezte, az elmondottakat mire alapozza?
- milyen bizonyítékok állnak rendelkezésére? Ezeket adja át, vagy nevezze meg!
- mit tud az esetleges megállapodás tartalmáról?
- az előnyre vonatkozó felhívás/ígéret kitől és pontosan hogyan hangzott el (körülrva, egyértelműen kimondva, összeget is tartalmazva)?
- a jogtalan előny miben áll?
- megtörtént-e már az előny átadása/nem? Ha nem, tudja-e hol, mikor fog megtörténni?
- észlelhette-e esetleg más a történeteket?
- van-e tudomása más hasonló esetről?

A nyomozás elrendeléséhez a bűncselekményre vonatkozó gyanú szükséges. A feljelentésben foglaltak azonban (főleg a magánszemélyektől érkezők) nem mindig tartalmaznak elég információt ehhez. Az információk pontosítására több lehetőség is kínálkozik. A Be. alapján lehetőség van a feljelentés kiegészítésnek elrendelésére⁷. A relatíve rövid határidő, illetve a tulajdonképpen adatkérésre szorítókozó lehetőségek nem feltétlenül jelentenek megoldást. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a feljelentés kiegészítés körében elküldött megkeresés akár az érintettek asztalán is „landolhat”. Egy másik törvényhely azonban nagyobb mozgásteret, több lehetőséget kínál a nyomozóhatóság számára. Ez pedig a Be. 200-206/A.§., vagyis a **bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés**. A korrupciós bűncselekmények természete miatt könnyen belátható, hogy a hatékony felderítés, és a hiánytalan bizonyítás érdekében az itt következő módszereknek – a megfelelő garanciák érvényre juttatása mellett – igen nagy a létjogosultsága. Ez nem csak a bűncselekményre vonatkozó gyanú, hanem a személyekre vonatkozó megalapozott gyanú esetén is igaz.

„Az Rtv⁸. kiterjeszti a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés bűncselekményi körét, mivel a vesztegetés, vesztegetés nemzetközi kapcsolatban,

⁷ Be 172/A.§.

⁸ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban:Rtv.)

környezetkárosítás, természetkárosítás, hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmények háromévi szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata is olyan súlyos fokban veszélyes a társadalomra, hogy minden rendelkezésre álló törvényes eszközzel fel kell lépni ellenük. E cselekményeket jellemzi a konspiráció, az elkövetők közötti érdekazonosság és az, hogy gyakran állami alkalmazottak és hivatalos személyek közreműködésével valósítják meg. Az ilyen jellegű bűncselekmények felderítése nehéz. A rendőrség így a törvényben meghatározott bűnüldözési és bűnmegelőzési feladatainak csak akkor tud eredményesen megfelelni, ha alkalmazhatja a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit.”⁹

A törvény által engedélyezett eszközök, módszerek, érintett személyi kör, és bűncselekményi kategóriák:

„200. § (1) Az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül

a) a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti,

b) postai küldeményt, beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti,

c) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja (a továbbiakban titkos adatszerzés).

(2) Az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozás elrendelését követően a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzést e törvény alapján végzi.

(3) E cím rendelkezései nem érintik a nyomozás elrendelését megelőzően a bírói, illetőleg az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtést; e tevékenységet a külön törvényekben meghatározottak szerint az erre feljogosított szervezetek a rájuk irányadó szabályok szerint végzik.

(4) Ha a nyomozás elrendelését megelőzően külön törvény alapján a bíró, illetőleg az igazságügyért felelős miniszter által engedélyezett titkos információgyűjtés végrehajtása során az ügyben a nyomozást elrendelik, a titkos információgyűjtést a továbbiakban csak e törvény szerint mint titkos adatszerzést lehet folytatni.

(5) Az (1) bekezdés a) pontja alkalmazásában magánlakásnak minősül a lakás, a lakás céljára használt egyéb helyiség, tárgy, a lakáshoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, az ezekhez tartozó bekerített hely, továbbá a nyilvános vagy a közönség részére nyitva állóhelyen kívül minden más helyiség vagy terület.

201. § (1) Titkos adatszerzésnek

a) öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény,

b) üzletszerűen vagy bűnszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény,

c) a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, a kitartottság, a hivatali visszaélés bűncselekménye,

d) az emberkereskedelem, a tiltott pornográf felvétellel visszaélés, a kerítés, az embercsempészés, a bűnpártolás, a vesztegetés, a vesztegetés nemzetközi kapcsolatban, a környezetkárosítás, a természetkárosítás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata,

e) a visszaélés minősített adattal cím alá tartozó bűncselekmények,

f) az a)-e) pontban meghatározott bűncselekmény kísérlete, valamint - ha az előkészületet a törvény büntetni rendeli - előkészülete esetében van helye.

(2) Ha a nyomozást az ügyész végzi, titkos adatszerzésnek az (1) bekezdésben felsorolt bűncselekményeken kívül az alábbi esetekben van helye:

9 Be. miniszteri indokolás (forrás: Complex CD-Jogtár)

a) a közjogi tisztség betöltésén alapuló mentességet élvező személy, a nemzetközi jogon alapuló mentességet élvező személy sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak, továbbá a nemzetközileg védett személy elleni erőszakkal fenyegetés,

b) a bíró, az ügyész, a bírósági titkár, az alügyész, a bírósági és ügyészségi fogalmazó, az ügyészségi megbízott és a bírósági ügyintéző, az ügyészségi nyomozó, az önálló és a törvényszéki végrehajtó és végrehajtó-helyettes, a közjegyző és a közjegyzőhelyettes, a rendőrség hivatásos állományú tagja sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak, valamint a felsoroltak, továbbá a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja, továbbá a nem hivatásos állományú pénzügyi nyomozó vonatkozásában elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő közélet tisztasága elleni bűncselekmények,

c) a b) pontban felsoroltak vonatkozásában elkövetett vesztegetés feljelentésének elmulasztása és a befolyással üzérkedés,

d) a 29. § f) pontjában meghatározott igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények, kivéve a hatóság félrevezetését,

e) a külföldi hivatalos személy ellen elkövetett bűncselekmények, valamint a nemzetközi közélet tisztasága ellen elkövetett bűncselekmények,

f) a katonai büntetőeljárásra tartozó, az a)-e) pontban felsorolt bűncselekmények.

202. § (1) Titkos adatszerzést elsősorban a gyanúsítottal, illetve azzal a személlyel szemben lehet alkalmazni, aki a bűncselekmény elkövetésével a nyomozás addigi adatai alapján gyanúsítható.

(2) Titkos adatszerzés mással szemben akkor alkalmazható, ha az (1) bekezdésben megjelölt személlyel való bűnös kapcsolattartásra adat merült fel, vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető. A titkos adatszerzésnek nem akadályja, ha az kívülálló személyt elkerülhetetlenül érint.

(3) Az ügyben védőként eljáró ügyvéd magánlakásában és irodájában, illetőleg az ügyvéd birtokában lévő telefonvezetékre vagy más hírközlési rendszerre, az ügyvéd levelezésére, ideértve a számítástechnikai rendszer útján történő levelezést is, akkor végezhető titkos adatszerzés, ha az ügyvéddel szemben a terhelt ellen folyamatban lévő ügygel összefüggő bűncselekmény megalapozott gyanúja merült fel.

(4) A rendőrségi fogdában, illetőleg a büntetés-végrehajtási intézetben levő ügyvédi beszélő helyiségben akkor végezhető titkos adatszerzés, ha az ügyvéddel szemben a terhelt ellen folyamatban lévő ügygel összefüggő bűncselekmény megalapozott gyanúja merült fel.

(5) A (3) és (4) bekezdés rendelkezéseit kell alkalmazni arra is, aki a 81. § (1) bekezdésének a) pontja alapján tanúként nem hallgatható ki, illetőleg aki a 82. § (1) bekezdése alapján a tanúvallomást megtagadhatja.

(6) Titkos adatszerzésnek a 201. §-ban és az (1)-(5) bekezdésben meghatározott esetekben is csak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető.¹⁰

A Be. mellett az Rtv. is lehetőséget ad a titkos információgyűjtésre. A törvény VII. fejezete a 64-68.§. szerint az alábbi módszerek, eszközök alkalmazását teszi lehetővé:

„64. § (1) A rendőrség a 63. § (1) bekezdésében meghatározott bűnüldözési feladatának teljesítése érdekében

a) informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vehet igénybe;

b) az eljárás céljának leplezésével (puhatolás) vagy a kilétét leplező fedett nyomozó igénybevételeivel információt gyűjthet, adatot ellenőrizhet;

10 Be. 200-202.§. forrás: Complex CD-Jogtár

c) saját személyi állománya, valamint a vele együttműködő személy és rendőri jelleg leplezésére, védelmére fedőokiratot állíthat ki, használhat fel, fedőintézményt hozhat létre, és tarthat fenn;

d) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható és vele kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket hang, kép, egyéb jel vagy nyom rögzítésére szolgáló technikai eszközzel (a továbbiakban: technikai eszköz) rögzítheti;

e) a bűncselekmény elkövetőjének leleplezésére vagy a bizonyítás érdekében - sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó - csapdát alkalmazhat;

f) mintavásárlás végzése érdekében informátort, bizalmi személyt, a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vagy fedett nyomozót, továbbá - az ügyész engedélyével - álvásárlás, bizalmi vásárlás, bűnszervezetbe való beépülés, illetve - a 2. § (4) bekezdésére is figyelemmel - ellenőrzött szállítás folytatása érdekében fedett nyomozót alkalmazhat;

g) ha a bűncselekmény megelőzésére, magakadályozására, felderítésére, az elkövető elfogására, kilétének megállapítására nincs más lehetőség, a sértettet szerepkörében - életének, testi épségének megóvása érdekében - rendőr igénybevételével helyettesítheti;

h) hírközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből információt gyűjthet..”.

Lehetőség van továbbá az együttműködők díjazására (Rtv.66.§.), a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezésére (Rtv. 67.§.) a feljelentés elutasítására vagy a nyomozás megszüntetésére a fedett nyomozóval szemben (Rtv. 67/A.§.), valamint adatkérésre (Rtv. 68.§.).

II.5. Az elsődleges intézkedések, halaszthatatlan nyomozati cselekmények

A tudomásrajutás módja mellett meghatározó a tudomásrajutás időpontja is. A végrehajtandó halaszthatatlan nyomozati cselekmények körét meghatározza, hogy a jogtalan előny átadása már megtörtént-e vagy sem. Ha nem, akkor elsősorban a **tettenérés megszervezéséhez**¹¹ kapcsolódó feladatokat kell végrehajtani. Ezek a következők:

a. erő, eszközök számbavétele

Vagyis; milyen személyi állománnyal, milyen technikai eszközökkel rendelkezünk, mennyi idő van hátra az átadásig. Úgy gondolom, a tervezés (legyen az bármilyen rövid) fontos, érdemes összefoglalni, hogy mit szeretnék bizonyítani, milyen eljárási cselekményekkel tudom ezt legrádjóbban elérni.

b. átadás helyszínének feltérképezése

Jellegének (hivatali helyiség, közterület, nyilvános hely) figyelembevételével gondoskodni kell a megfigyelés feltételeinek megteremtéséről, valamint az átadás teljes folyamatának dokumentálhatóságáról (hangrögzítés, videotechnika).

c. közreműködő(k) eligazítása

Az előny átadása során a hatósággal együttműködő fél (pl. az előnyt felkínáló aktív vesztegető) viselkedjen természetesen, a kapott utasításoknak megfelelően. Lehetőség

¹¹ A tettenérésnek nem a tényállásszerűség, hanem a bizonyítás szempontjából van jelentősége. Az előny átadása, elfogadása nem szükséges a befejezettséghez, lehetőséget ad viszont a gyanúsított együttműködésének elérésére, a lélektani előny kihasználására.

szerint érje el, hogy a másik fél meggyőződjön az átvett előny mibenlétéről. Ez a bizonyítás, illetve a későbbi gyanúsított védekezés megdöntése érdekében fontos (ne mondhasa később a gyanúsított azt, hogy úgy tudta ügyiratokat, vagy családi fényképeket vett át). Az átvételt követően adja meg az előre megbeszélte jelet az elfogáshoz. Az eligazítás a tettenérésben, elfogásban résztvevő hatósági személyeknél sem hagyható el. Kinek hol kell várakoznia, mikor, hogyan kell az elfogást végrehajtani, abban kinek pontosan mi a feladata. Arra is figyelni kell, hogy az elfogott személy ne dobhasson el semmit, ne tudjon elmenekülni a helyszínről. Ha az előny átadása a tudósrajutás előtt már megtörtént, akkor reálaktusként házkutatást illetve motozást kell fogantatosítani. Véleményem szerint ez akkor igaz, ha rövid idő telt el az átadás és a tudósrajutás között. Ha nem erről van szó, taktikailag helyesebb lehet a gyanúsítható személyt más módon/később bevonni az eljárásba.(Lásd:titkos adatszerzés)

d. házkutatás, motozás, lefoglalás

Halaszthatatlan nyomozati cselekményként, illetve a folyamatban lévő ügyben, a nyomozás egy adott pontján is sor kerülhet ezen kényszerintézkedések végrehajtására. Elsősorban természetesen az előny tárgyának megtalálására, továbbá a korrupciós folyamatban résztvevők közötti kapcsolat igazolására, tárgyi bizonyítási eszközök felkutatására irányul. Mik lehetnek ezek:

- készpénz (nagyobb összeg, a látható életvitellel, anyagi helyzettel nem összeegyeztethető, nem életszerű a hely, ahol el volt helyezve-rejtve, a házkutatás elszenvedője pontosan nem tudja megmondani az összeget...)

- értéktárgy, ajándéktárgy

- számítástechnikai eszköz (számítógép, laptop, pendrive, dvd-lemez, illetve a rajta tárolt adatok. A lefoglalás során törekedni kell arra, hogy az elszenvedő ne tudja megsemmisíteni az eszközt, vagy az adattartalmat. Vegyük igénybe szaktanácsadó segítségét.)

- különböző feljegyzések (határidőnapló)

- mobiltelefon (névjegyzék, hívásforgalom, ki-kit és hányszor milyen idő-pontokban hívott? A telefon mozgása, cellainformációk beszerzése, vallomásban foglaltakkal összevethető, azok tartalma ellenőrizhető)

A motozásnak jelentősége lehet a tettenéréskor, előkerülhet az előny, illetve az általunk biztosított, preparált csapdatárgy. Leggyakrabban kombináltan kerül alkalmazásra a tárgy- illetve a vegyi csapda.¹² A megtalált tárgyi bizonyítási eszközöket természetesen a Be. szabályainak megfelelően le kell foglalni, szükség esetén pedig szakértőt kell kirendelni.

II.6. A nyomozás tervezése - szervezése

A végrehajtandó feladatok számbavételénél a bizonyítás tárgyánál meghatározottakból, valamint a már beszerzett adatokból célszerű kiindulni.

¹² lásd: Lóczy im. 2009. Budapest 35-36.o.

a. történt-e halaszthatatlan nyomozási cselekmény¹³? Ha igen, mi volt az, és milyen eredményt hozott? (Lásd a házkutatásról fentebb írtakat.)

b. kik vettek részt a korrupciós folyamatban?

- mi a szerepük?

- ki volt a kezdeményező?

- milyen természetű viszony van közöttük?

- milyenek az életkörülményeik, vagyoni viszonyaik? (szenvedélyek, hobby, nagyértékű ingatlanok, gépjárművek)

- *passzív vesztegető*

- hivatali helyzete: munkatársai, hivatali felettesei (lehetséges tanúk)
- feladat- és hatásköre: szervezeti és működési szabályzat, munkaköri leírás, belső (szakmai) szabályzók beszerzése
- belső ügymenet megismerése, adott ügytípusra vonatkozó szabályok, határidők
- folyamatban lévő, és már lezárt ügyek vizsgálata: volt-e hasonló ügy, (feltűnően) rövid határidő alatt lezajlott ügy (pl. szakhatósági engedély), egy adott személy volt-e többször is ügyfél, milyen döntés született az ügyében? Vizsgálhatóak a határozatok alapjául beadott iratok, jegyzőkönyvek. Ha az átlagos elintézési határidőhöz képest a gyanúsítottnál rövidebb elintézési határidőket találunk, eljuthatunk eddig ismeretlen aktív alanyokhoz.
- eddigi munkája során milyen értékelést kapott?
- belső ellenőrzés rendszere vagy hiányosságai
- felügyeleti szervek megkeresése

Annak érdekében, hogy az elkövetési magatartás, illetve a pontos minősítés kérdésében állást lehessen foglalni (pl. miben állt a kötelességszegés), a beszerzett iratokat részletekbe menően tanulmányozni kell. Az ügytípushoz tartozó mögöttes joganyaggal (pl. építésügyi szabályok) együtt ezek jelentős terhet rónak az eljáró nyomozóra. A felettes szerv megkeresése ezért sem haszontalan.

c. mi az előny tárgya?

A készpénzben jelentkező előny eltüntetése/sajátként feltüntetése megnehezíti a nyomozást, a kézzelfogható „corpus delicti” prezentálását. A vagyoni viszonyok feltérképezésére, a bevallott, legális jövedelem és az életmód között lévő ellentmondás feltárására¹⁴ azért van mód:

13 Be.170. §.(4.)

14 45/2010. ORFK. utasítás. A bűncselekményekből származó jövedelmek és a bűncselekményhez kapcsolódó egyéb javak felkutatása, azonosítása és a kármegtérülés érdekében teendő rendőri feladatokról

„A rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az **ügyész jóváhagyásával a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény** felderítése érdekében az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól, valamint a vámhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak, a biztosítási titoknak és az üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől. A nyomozó szerv az adatszolgáltatás teljesítésére határidőt jelölhet meg. Az adatszolgáltatás ingyenes és nem tagadható meg. Az így kapott információ csak a megjelölt célra használható fel.”¹⁵

A kármegtérülés érdekében, a gyanúsított vagyonának biztosítására több lehetőség is adott. Büntető anyagi jogban az elkobzás és a vagyonelkobzás, büntetőeljárásjogban pedig a már említett kényszerintézkedéseken túl a zár alá vétel, a biztosítási intézkedés, valamint a tárgyi eljárás. Fontos, hogy vizsgálni kell a jogszabályokban meghatározott feltételek meglétét. Vagyonelkobzásnál azt, hogy a vagyon bűnös vagyon-e¹⁶, illetve az elkövetővel kapcsolatban áll-e fenn olyan ok, ami miatt mégsem alkalmazható.

d. lehetséges adatforrások-adatgyűjtés¹⁷

Személyi adatforrások elsősorban a feljelentő/bejelentő, ha van. Abban az esetben, ha ő az előny „valamelyik oldalán áll” a vallomásának egyik jellemzője, hogy a saját szerepét, felelősségét kisebbíteni igyekszik, a tényeket ennek megfelelően módosít(hat)ja. Mondjuk el, hogy milyen feltételekkel kerülhet sor az ő büntetőjogi felelősségének enyhítésére. Ő tulajdonképpen gyanúsítottként szerepel az ügyben! A tanúk munkatársak közül kerülhetnek ki (beosztott, közvetlen felettes, irodatárs). A tudomásra jutásnál írtak, a tisztázandó kérdések köre itt is irányadó lehet, főleg ha a tanú nem mások elmondásaira, szóbeszédre, folyosói pletykákra alapozva tesz vallomást. Mivel a korrupciós cselekményre közvetlen tanú nemigen van, vallomásaik az ügymenetre, ügyteherre, a korrupciós cselekményben esetleg érintett személyi körre, a gyanúsított szokásaira stb. szolgálhatnak információval. Célszerű előre megtervezni, hogy melyik tanút, milyen kérdésekre, mikor hallgatjuk ki. Gondolnunk kell arra is, hogy a tanúkból az eljárás későbbi szakaszában gyanúsított lehet. **Tárgyi adatforrások** a tárgyi bizonyítási eszközök; vagyis az előny tárgya, motozás, házkutatás során előkerült tárgyak, eszközök (mobiltelefon, informatikai eszközök, készpénz). **Kombinált adatforrásoknak** tekintjük a szakértői véleményeket. Ahogy a halaszthatatlan nyomozati cselekményeknél, illetve a nyomozás tervezése körében már szó volt róla, a megtalált, lefoglalt tárgyakat, eszközöket, beszerzett okiratokat igazságügyi szakértői vizsgálatnak¹⁸ vetjük alá. Mindemellett természetesen a titkos adatszerzés is adatgyűjtés, amelynek eredményeként szintén döntő fontosságú adatokhoz juthatunk.

¹⁵ Rtv.68.§.

¹⁶ „Mindaz... a bűncselekmény elkövetéséért az elkövető kapott...a vagyonába került és nem jelenti polgári jogi igény fedezetét, továbbá nem jóhiszeműen, ellenérték fejében szerezték.”
Cieleszky Péter – Henyecz Tamás – Horváth Csaba: A vagyonfelderítés lehetőségei Rendészeti Szemle 2007/1. szám 26-40.o.

¹⁷ Adatforrás: ahonnan az adat származik.

¹⁸ Lehetséges szakértői területek: iü. írás- és okmányszakértő, iü. nyomszakértő, iü. vegyész szakértő iü. daktiloszkópus szakértő...

e. gyanúsított kihallgatása

A gyanúsított kihallgatását alapvetően befolyásolja, hogy az eljárás mely pontján, és milyen intézkedéseknek, nyomozási cselekményeknek köszönhetően került a hatóság elé. A kihallgatásra felkészülés során figyelemmel kell lenni arra, hogy aktív, vagy passzív félről van-e szó. A kihallgatásra való felkészülés nélkülözhetetlen. Az eddig beszerzett bizonyítékok – szakértői vélemények, tanúk vallomásai, tárgyi bizonyítási eszközök- mellett ismerni kell az ügymenetet, a napi gyakorlatot, esetleges fegyelmi ügyeket. Lényeges, hogy több gyanúsított esetén, az összebeszélés és az információk adott szervezethez való visszajutásának megakadályozása miatt egyidőben kerüljenek kihallgatásra. Lehetőség szerint az **aktív vesztegető**vel kell kezdeni a kihallgatást.

- hogyan, mikor, milyen körülmények között (kinek a révén) ismerte meg a passzív felet?
- milyen ügy kapcsán kerültek kapcsolatba egymással?
- a véleménye szerint az ügymenet eltért-e az átlagostól,
- ha igen, miben állt az eltérés?
- milyen előnyt kértek tőle, ő milyen előnyt ajánlott fel?
- ha az előnyt ő ajánlotta, mi vezette erre?
- az hogyan került szóba, hogyan hangzott el?
- mekkora összegű, értékű volt az előny?
- átadta-e már az előnyt?
- ki tudhat még a cselekményről?
- tartott-e jogtalan hátránytól?

A **passzív vesztegetőhöz** (a fentiekén túl) intézhető kérdések:

- ügytípus, ügymenet jellemzői
- tudomása szerint hány személyt érint a korrupció?
- kik részesül(het)tek még az előnyből?

A gyanúsított kihallgatását alapvetően befolyásolja, hogy milyen módon, az eljárás mely pontján kerül sor a kihallgatásra, valamint hogy egy, vagy több gyanúsított szerepel-e az ügyben. A kihallgatási szituáció ebből kifolyólag valószínűleg konfliktusos, de legalább bizonytalan lesz. (Pl.: gazdasági társaság tagja, valamint a társaság ügyvédje is szerepel a gyanúsítottak között.) A vallomás megtagadása, visszavonása valószínűsíthető. A gyanúsított kihallgatására történő felkészülésnél ezt is figyelembe kell venni. A rendelkezésre álló adatok alapján át kell gondolni, mivel lehet a gyanúsítottat vallomásra bírni: a rendelkezésünkre álló szakértői vélemények elé tárásával, tanúk vallomásaiban foglaltakkal stb. Védő közreműködése esetén számítani kell arra is, hogy a védővel folytatott tanácskozás után a gyanúsított viselkedése megváltozik (korábbi vallomását visszavonja). Ennek dokumentálására célszerű lehet a kihallgatás videofelvételen történő rögzítése. A tettenérésből adódó lélektani előnyt sem szabad figyelmen kívül hagyni, a lehető legrövidebb időn belül ki kell hallgatni a gyanúsítottat.

II. 7. A felderítés és a bizonyítás speciális vonásai

A specialitásokat, melyek egyben nehézséget is jelentenek, lényegretörően foglalja össze Finszter Géza:

„A nehezen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyek kategóriájába tartozik a korrupció a következők miatt:

- természetes személy sértettjük nincs;
- a tárgyi bizonyítás lehetőségei igen beszűkültek, az elkövetés helyszínének kriminalisztikai értéke alig van;
- a véghezviteli magatartás semmiféle tárgyi nyomot nem hagy a környezetben és sokszor nem különböztethető meg a mindennapi élet jogszerű cselekményeitől;
- harmadik személyek számára a deliktumról, hacsak nem részesei a bűncselekménynek, pontos és jól reprodukálható ismeretek nem szerezhetők;
- az ilyen cselekmények erkölcsi elutasítása nem egyértelmű.

A vesztegetési ügyek bizonyíthatóságát nehezíti:

- a bizonyítékok egy része olyan titkos információk képében áll rendelkezésre, amelyek megszerzése nem felel meg az eljárás formai szabályainak és nem tehetők nyílttá;
- tárgyi bizonyításra rendszerint nincs lehetőség;
- a szakértői vizsgálatok csak a hivatali eljárások, avagy a gazdasági folyamatok hátterének megismerésénél kapnak jelentőséget, amiből nem vonhatók le közvetlen következtetések a tényállásszerűsége és a bűnösségre;
- az elkövetési magatartások és azok következményei mindennapi tapasztalattal nem ismerhetők fel, a tanúvallomásnak mint bizonyítási eszköznek szűk lehetőségei vannak;
- a titkos úton szerzett bizonyítékok nem megfelelően kontrollálhatók a védelem által.”¹⁹

¹⁹ Finszter Géza: A korrupció nyomozása Belügyi Szemle 2011/11. 75-97.o.

II.8. A megelőzés lehetőségei

El kell fogadnunk, hogy ahol két fél közül az egyik döntési helyzetben van a másikhoz képest, ott a jogellenes befolyásolás lehetősége mindig jelen lesz. Éppen ezért reális célnak a korrupció visszaszorítását, az állami, társadalmi szervek, a közélet működésének átláthatóságát tarthatjuk.

A lehetséges megoldási módokat és eszközöket Dr. Kránitz Mariann az alábbiak szerint foglalta össze:

- olcsóbb, egyszerűbb és jól működő állam, méreteiben, struktúrájában és funkcióiban egyaránt;
- piaci viszonyok normalizálása: a gazdasági életben érvényesülő, egészséges versenyszellem erősítése;
- a korrupció rendszer-jellegének megszüntetése: mindazon struktúrák felszámolása, amelyek a korrupció lehetőségét magukban hordozzák;
- egyszerűbb jogrendszer: a jog devalválódásának megelőzése, dereguláció s norma-revízió útján;
- protokoll kidolgozás: a jelenlegi ismeretek szerint korrupcióval leginkább fertőzött gazdasági és hivatali működések és eljárások olyan formalizálása, amely képes megelőzni/kiszűrni a korrumpálódási lehetőségeket;
- a bűnüldöző hatóságok tagjainak képzése: egyrészt bűnüldözői-szakmai protokollok készítése útján, másrészt a hivatali korrupciót megelőzni hivatott protokollok érvényesítése formájában;
- a hivatali apparátus béreinek rendezése: olyan rövid távú megoldás, amely a jelenlegi hivatali korrupció egyik primer faktorát képes eliminálni;
- a büntetőjog ultima ratio szerepének elfogadása: a korrupció elleni küzdelemben a kriminalizáció hátra sorolása, helyette és azt megelőzően minden szóba jöhető, logikus és indokolt intézkedés (pl.: más jogági szabályozók, belső szervezeti normák, oktatás, képzés, szemléletformáló tréningek stb.) igénybevétele; végül:
- transzparencia: egyedül a hivatali és legalább részben a gazdasági működés átláthatóvá, de minimálisan áttetszővé tétele képes olyan társadalmi közeget teremteni, amely kiszűri, elutasítja a korrupciót.”²⁰

²⁰ Dr. Kránitz Mariann: A korrupció utolsó huszonöt éve Magyarországon 39-40.o. *Ügyészek Lapja* 2006/5. szám 25-40.o. (postumus kiadott, rövidített, szerkesztett tanulmány, szerkesztette: dr. Ligeti Miklós) ugyanerről: Hack Péter: A korrupció elleni fellépés intézményi keretei és a jogalkotási tapasztalatok *Rendészeti Szemle* 2009/11. szám. 24-37.o.

Önellenőrző kérdések

1. Írja le a korrupciós előny fogalmát!
2. Az alábbi állítások közül melyik igaz vagy hamis? Jelölje a megfelelő betűjellel!

	<i>Az igazságszolgáltatással összefüggésben elkövetett vesztegetés nem korrupciós bűncselekmény.</i>
	<i>Korrupciós bűncselekmények esetén a csapda alkalmazásának célja elsősorban nem az ismeretlen elkövető kilétének tisztázása, hanem a gyanú által már terhelt személy tetten érése, és a bizonyítás megalapozása.</i>
	<i>Passzív vesztegetést követ el az, akit megvesztegettek.</i>
	<i>Vesztegetés esetén kötelességzegésnek minősül a kötelességnek az előny átadásához kötött teljesítése is.</i>
	<i>Ha az előny átadása már megtörtént, a vesztegetést nem lehet bizonyítani.</i>
	<i>A vesztegetésnek nincs természetes személy sértettje.</i>

3. Melyek a feljelentés felvételekor tisztázandó legfontosabb kérdések? Soroljon fel legalább ötöt!
4. A nyomozás tervezésének – szervezésének melyek a főbb szempontjai?
5. Vagyonvisszaszerzési intézkedés végrehajtása előtt két alaptényezőt kell tudni bizonyítani. Melyek ezek?
6. Jelölje meg a helyes válaszokat!
A hivatali passzív vesztegetés nyomozása során
 - a. a jogtalan előnyt felkínáló aktív vesztegető is hivatalos személy
 - b. a tettenérés az egyetlen lehetséges bizonyítási mód
 - c. a hatósággal együttműködő fél feltétlenül mentesül a büntetőjogi felelősség alól
 - d. a hatósággal együttműködő fél nem köteles a tettenérésben közreműködni
 - e. a gyanúsított kihallgatásánál konfliktusos szituációra kell felkészülni
7. Fogalmazza meg röviden, mi a tettenérés jelentősége!
8. A gyanúsított (hivatali passzív vesztegető) kihallgatása során melyek a passzív vesztegetőnek felteendő kérdések?
9. Mi a tárgyi bizonyítás jelentősége a korrupciós bűncselekmények bizonyítása során?
10. Mit tehetünk a korrupció megelőzése – visszaszorítása érdekében?

Forrás- és felhasznált irodalomjegyzék

Dr. Balláné Prof. Dr. Füstner Erzsébet – Dr. Lakatos János: Kriminálisztika I. egyetemi jegyzet 2012. Budapest NKE-RTK. Kriminálisztikai Tanszék, Kriminálisztikai Jegyzetek és Tanulmányok Sorozat

dr. Bócz Endre-dr. Lakatos János: A kriminálisztika egyes aktuális kérdései RTF. jegyzet 2008. Budapest, Kriminálisztikai Jegyzetek és Tanulmányok Sorozat

Cieleszky Péter – Henyecz Tamás – Horváth Csaba: A vagyonfelderítés lehetőségei Rendészeti Szemle 2007/1. szám 26-40.o.

Finszter Géza: A korrupció nyomozása Belügyi Szemle 2011/11. szám 75-97.o.

Hack Péter: A korrupció elleni fellépés intézményi keretei és a jogalkotási feladatok Rendészeti Szemle 2009/11.szám 24-37.o.

Korrupció Magyarországon I. Budapest, 2000. Kiadja a Transparency Magyarországi Tagozata egyesület szerk.: Kránitz Mariann

Korrupció Magyarországon II. Budapest, 2003.Kiadja a Transparency Magyarországi Tagozata egyesület szerk.:dr. Berki Zolna

Korrupció Magyarországon III. Budapest, 2003.Kiadja a Transparency Magyarországi Tagozata egyesület felelős kiadó: TIMTE elnöke

Dr.Kránitz Mariann: A korrupció utolsó 25 éve Magyarországon 39-40.o. Ügyészek Lapja 2006/5. szám 25-40.o.(postumus kiadott, rövidített, szerkesztett tanulmány, szerkesztette: dr. Ligeti Miklós)

Küzdelem a rendőri korrupció ellen – Oktatási munkafüzet a rendészeti tanintézetek számára 2000. Európai Unió Bizottsága Rendészeti kutatók egyesülete által összeállítva – PHARE program keretében –

dr. Lóczy Zsolt: Egyes korrupció bűncselekmények nyomozása RTF. jegyzet 2009. Budapest Kriminálisztikai Jegyzetek és Tanulmányok Sorozat

Miskolci jogtudományi Műhely 5.: Az érdekérvényesítés legális és illegális eszközei 2009. Miskolc Bíbor Kiadó szerk.. Csemáné Dr. Váradi Erika

dr. Nagy József: A kriminálmetodika általános kérdései RTF. jegyzet 2007. Budapest Kriminálisztikai Jegyzetek és Tanulmányok Sorozat

Internetes oldalak:

www.asz.hu www.gallup.hu www.ti.hu

Jogszabályok:

A büntető törvénykönyvről szóló 1978.évi IV. törvény

A rendőrségről szóló 1994.évi XXXIV. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998.évi. XIX. tv.